

Отже, середньовічне християнство упорядкувало досвід присутності божества за допомогою догматів, церковний ритуал пронизав людську діяльність, акумулюючи низку символів і ритуалів сивої давнини, часу прадавніх містерій. Із старих уламків і власного досвіду нуменозного християнство створило свій симболяріум, допомігши людині Середньовіччя справитися із внутрішньою розірваністю, а також зі страхами реальності. Але чи пододало воно до решти психологічний конфлікт людини з божеством і, що не менш вагомо, людини з соціумом?..

БІБЛІОГРАФІЯ

- ЭС 2000 – Бауэр В., Дюмотц И., Головин С. Энциклопедия символов. – М.: КРОН-ПРЕСС, 2000. – 504 с.
- Годин 2006 – Годин Д. Современная кабалистическая энциклопедия. – М.: АСТ Астрель, 2006. – 512 с.
- Иванов 2007 – Иванов Вяч. Вс. Задачи и перспективы наук о человеке // <http://www.POLIT.ru/lectures/2007/09/17/ivanov.html>
- Лосев 1976 – Лосев А. Ф. Проблема символа и реалистическое искусство. – М.: Искусство, 1976. – 366 с.
- ПЭС 2007 – Полная энциклопедия символов / Сост. В. М. Рощаль. – М.: АСТ; СПб.: Сова, 2007. – 515 с.
- Юнг 1991 – Юнг К.-Г. Архетип и символ. – М.: Ренессанс, СП «ИВО-Сидл», 1991.

Анатолій Козлов

ДУХОВНІ СУПЕРЕЧНОСТІ, КОНФЛІКТИ Й ПАРАДОКСИ «ІСТОРИЧНОЇ ДРАМИ» В. ВАКУЛЕНКА «ПОЛТАВСЬКА ФОРТЕЦЯ»

Будь-які «гойдалки» політико-ідеологічних «маятників» (та ще й тоді, коли вони досягають полюсів суспільних протистоянь) викликають не тільки сумніви та суперечності в свідомості громадян, полеміку й протиріччя в суспільстві, а нерідко й дуже криваві й довготривалі конфлікти протистояння.

Так готувалися й реалізувалися фактично всі переходи від одного суспільного устрою до іншого; за такими ж схемами готувалися й реалізувалися практично всі революції, контрреволюції та громадянські війни.

Сьогодні (хай ще тільки теоретико-ідеологічними, але вже дуже небезпечними) сумнівами й суперечностями наповнюється свідомість українців. І одним із найпомітніших факторів «розгойдування» нашого суспільства стали нині різні (до протилежностей) погляди майже на всі епохально-історичні події та на ключові ролі багатьох керівників держави – Богдана Хмельницького, Івана Мазепи, ін. І щоб не «розгойдувати» суспільні основи й далі, наводячи знову будь-які «факти» та «антифакти» пропонується такий погляд на об'єкти дискусії, який здійснюється через призму духовності (як вищого критерію поцінування історичних подій, характерів і діяльності основних їх учасників у художньому (тобто найбільш узагальненому) «варіанті» їх відображення. Це зробити варто вже хоча б тому, що саме такий підхід завжди дозволяв виявляти найглибші корені (причини, умови й головне – мотиви) як вчинків конкретних осіб, так і вищі мотивації будь-яких суспільно-історичних подій, а отже й дозволяє значно реалістичніше побачити й ті наслідки, на які сподівалися всі творці історії – від поодиноких індивідуумів до суспільної спільноти взагалі; від однієї держави до всіх держав-учасниць.

Зовсім не вдаючись у дискусії про зміст і сутність в даному разі термінів «українець», «особа», «особистість», «суспільна спільнота», «соціум» тощо, виходитимемо не з намірів і планів «дуже значущих особистостей», які й справді іноді «рухають» історію (особливо тоді, коли до таких «рухів» чи «зрушень» готова сама історія, а, перш за все, з того, чим живе і «малозначущий» («малий») індивід, «непересічна» (але в критичний момент і справді «ключова») особа чи особистість і та «невизначна» спільнота, яка у своєрідні «історичні лакуни» вважається багатьма «волебудрами мислителями» то за «ніщо», то за соціально роздроблену «масу», та за об'єкти матеріальних і всяких інших пограбувань, то взагалі за найсприятливіше «середовище» для пайрізноманітніших «пірамід» і «лохотронів», а «переломні» моменти (як окремих подій, так і всієї історії) й справді вирішує все.

Оскільки творець «історичної драми» «Полтавська фортеця» акцентував увагу не на «діяннях» «сильних світу», а, передовсім, на болях і (головне) сподіваннях та прагненнях конкретних представників усіх основних соціальних спільнот України початку XVIII ст., дослідникові варто також виходити із позицій одухотвореності життя і боротьби дійових осіб цієї п'єси.

У цьому дослідженні за душу дійової особи приймається спрямованість (загальна налаштованість чи зорієнтованість, а може й відверта заангажованість її внутрішнього світу на творення лиха або зла (демонічна, чорна, темна душа), блага або добра (ангельська, блага чи світла душа); духом її вважається, передовсім, така ж налаштованість висловлених на люди (відкрито оприлюднених) добродійних (світлий дух) чи злочинних (темний дух) намірів, планів чи програм. А за духовність людини вважаємо не стільки «суму» її душевних та духовних поривів, а, передовсім, ту їх єдність і домінуючу цілеспрямованість, яка визначає не тільки злоторчий тип її намірів та вчинків, а такий же тип цілеспрямованості характеру.

Виходячи з усього цього, досить нейтральна (точніше – означально-номінативна) назва твору несе в собі досить бідну художню інформацію – у ній є лише вказівка на те, що у творі мова піде про щось «міцне», «стійке» і «стабільне» – про якусь «фортецю». А присвійно-прикметникове означення «полтавська» тільки достатньо обізнаному, перш за все, з історією України реципієнтові може нагадувати про битву зі шведами під Полтавою.

Та й авторське визначення жанру твору («героїчна драма») також лише «уточнює» читацький здогад про переможну битву під Полтавою.

Значно конкретніше й швидше «підводять» читача до часо-простору основної події твору перелік і особливо репрезентація дійових осіб – там є і «російський солдат Петра І» Лаптев, і «полковник-мазепівець» Жупаненко, і «управитель одного з маєтків Мазепи» Концепольський, і «Парламентар шведів», і «таємний секретар королівства» польського. Все начебто стає на своє місце, але й тут немає ні Мазепи, ні царя росій-

ського, ні короля шведського – немає головних «детермінантів» і «детонаторів» указаної події. Та й основні (як пізніше з'ясовується) дійові особи наділені такими прізвиськами, котрі втілюють скоріш соціальну, аніж історично-індивідуальну визначеність: «Непитайло», «Перекотиполе», «Голота» та ін. Остаточну крапку всім сумнівам щодо «історичності» основної події твору ставить авторська констатація: «Дія відбувається на Україні: жовтень 1708 – травень 1709 рр.»

Дуже багато душевних і духовних суперечностей посіває в свідомості реципієнта текст і зміст «першої картини» «першої дії», в якій «посполитий» (кріпак) Непитайло тільки те й робить, що «питає»: «А хто з мужиків не волів, Оксано, стати вільним козаком?»; «Чи підеш зі мною?»; «Може, твій батько таки згадає давнє товариство з мої?»; «Хто? Оцей скороспечений пан?» [Вакуленко 1983: 5] та інші. Хоча Але уже тут він має й свої відповіді на всі ці питання: у козаки він хоче, оскільки батьки коханої Оксани можуть не віддати їхню «вільну доньку» за нього (кріпака), або вона має втекти з ним; Жупаненко «не діжде бути паном...» над ним і його дівчиною – не візьме її «собі в жони» [Вакуленко 1983: 5] і т. ін.

На цьому етапі і волю, і право на щастя з коханою Тарас хоче одержати одразу. Для цього він готовий піти навіть на «підпал» садиби «пацюка»-суперника. І тому вже спочатку твору дух посполитого Тараса видається не стільки суперечливим, стільки злим – Непитайло й справді відверто говорить про готовність до «вогненної» конфронтації посполитого з паном.

А загальна житейська ситуація виглядає так: парубок та дівка (при дуже ненадійній підтримці п'яного «опудала» – батька Оксани) хочуть бути щасливими, а їм на заваді постають «вільна» та підозріло грайлива мати дівчини в спілці з бажаним зятем-багатцем Жупаненком.

У цій «житейській ситуації» одразу й дуже в якій дуже легко впізнаються всі, що зустрічалися в кількох п'єсах першої половини ХІХ століття: від «Наталки Полтавки» і далі. Тут, як і там, духовні й реальні колізії спочатку тільки помічаються й видаються начебто й незначними. Але на цей раз

автор вводить ще й такого «виразника бажань» самого гетьмана Мазепи – Конецьпольського, котрий «перехрестившись на козака Люльку», збирає гарних дівчат для того, щоб вони «співали гетьманові пісень» [Вакуленко 1983: 9].

І всі події побутового плану почали розвиватися зовсім по-іншому: різко міняються наміри закоханого Тараса, оскільки йому майбутній тесть сказав: «Сміливіше берись за шаблю... Тільки шаблюю ти зможеш вольностей козачих зажити. А добудеш волі – приходь. Прийму за рідного сина» [Вакуленко 1983: 11]; так само різко потім посилюються переживання самої Оксани (вона вимушена не тільки слухати погрози матері на адресу коханого, а ще й боятися того, що може статися з нею самою на гетьманських «співах»; та й сама мати посправжньому перелякалася за доньку; та й самі пани «всіляко перегризлися» між собою – і за коня козака Перекотиполя, і за гарну дівку Оксану [Вакуленко 1983: 11–12].

Лише вільний і справді п'яний батько Оксани Сидір під час такого «повороту подій» досить міцно встояв «на свосму» та ще й протверезів: «злетілися пани кармазини, як круки... Добро Іскри роздирати на шматки» [Вакуленко 1983: 12]. Він дійсно побачив найогидніше – шакальські наміри панів-паразитів.

Так, традиційні бажання, наміри й плани часів «спокійного» життя селян помітно міняються в передчутті не стільки чогось жахливого (перед «січею з іновірцем-шведом» [Вакуленко 1983: 11]), скільки перед не передбачуваним банкетом гетьмана. І в результаті виникають і достатньо чітко означаються не тільки перші духовні суперечності всіх основних дійових осіб, а й перші протиріччя між ними. У невеликій «картині другій» «дії першої» [Вакуленко 1983: 12–15] всі духовні протиріччя не просто загострюються ще більше, а й реалізуються у діях та вчинках: садиба (а, отже, й усі матеріальні «чесноти») сотника Жупаненка «горить»; «Оксану татарам в ясир віддали!»; Тарас просить: «Зброї!.. Зброї!..»; розгублена Мотря кричить саме до небажаного зятя: «Тарасику, рятуй!..»; а головне – Оксана почула «жахливу новину»: «Не проти шведів, а-а-а до шведів поведуть козаків...» [Вакуленко 1983: 12–14].

Усе таємно-душевне стає явним – висловленим, одуховленим. І логічно, що саме «російський зброяр» Максим першим при цій звістці вигукнув: «Що? Зрада?!» [Вакуленко 1983: 14]. Логічним видається і те, що Мотря, дізнавшись про можливу смерть Оксани (її мали вбити, як мимовільного свідка рішення про перехід частини козаків і Мазепа на бік Карла XII-го, і що Мазепа, милуючись красою дівчини, все-таки віддав її в «ясир») вигукнула: «Ах ти ж лядська душа! А ще гетьман!» [Вакуленко 1983: 14].

Так уперше всі добрі надії, наміри, бажання й прагнення полтавчан-простолоудинів розбиваються об щось дуже «каламутне», або незрозуміле, а плани й наміри злотворців і запроданців-паразитів вперше реалізуються «вогнем і мечем» – саме так почали «вирішуватися» всі основні душевні суперечності і протиріччя, а, отже, й основні внутрішні (душевні) колізії особистості та духовні суперечності «розщепленої нації».

Саме після цього моменту твору всі названі суперечності почали активно й постійно реалізуватися спочатку в формі спорадичних сутичок, а потім, і в системі поєдинків. І вже ніхто не став розбиратися в реальних і далекоглядних планах гетьмана. То ж сповна логічною видається зав'язка основного конфлікту п'єси – у заклик полтавчан: «До зброї, люди! До зброї!» та у вигляді констатаційної ремарки автора: «Вдарили на сполох церковні дзвони» [Вакуленко 1983: 16].

Одухотвореною й страшнішою картиною розпочинає автор другу дію (етап «розвитку» конфлікту) п'єси – на фоні весняної природи і серед майдану саме Тарас виголошує справді метафоричну і в той же час уже насичену прагненнями рятувати всю Україну репліку: «Пожежа матінко! Пожежа! Прийшов час своєю кров'ю гасити палаючі стіни вітчизни нашої...» [Вакуленко 1983: 16].

І першими взялися захищати Полтаву не стратеги нації, а прості козаки та міщани: «Тарас. Якщо полковник Левенець накаже полковому обозному роздати всім мешканцям міста зброю, то ми й самі зуміємо постояти за себе!» [Вакуленко 1983: 16]. А вже потім «перелицьовані в патріотів ляшки» виголошують їхні справжні наміри.

«Намовляй не зачиняти цю браму перед шведами» [Вакуленко 1983: 16] – говорить Люльці Жупаненко.

І після помітних сумнівів його однодумця (чи не здасть їх Левенець «у руки цареві...») додає: «І якщо правду казати, то зник у мене запал головою накладати...» [Вакуленко 1983: 16].

І ця духовна (чи скоріш би сказати антидуховна) суперечність також виглядає більш ніж логічною – проти цих «ляшків-перевертнів» усе місто.

Так, просто й природно виявляються всі основні душевні (внутрішні) конфлікти й духовні суперечності і ще природніше переростають у реальні поєдинки цілих груп і соціальних станів, конфлікти людей, котрі й самі до кінця не зрозуміли, чому і що вони повинні думати про гетьмана; зрозумілим було тільки одне: полтавчани мусять достатньо битися проти тих, хто штурмує їхнє місто. В іншому плані ведеться мова про долю України в діалозі «корінного ляха» Концепольського та «підляшка» Жупаненка: «А що поганого в тому, що Україна повернеться в лоно своєї дідівщини» (Речі Посполитої – А. К.) – говорить перший; але й співрозмовник-однодумець відповідає не достатньо однозначно – він побоюється, що «...це сподобається не всій навіть генеральній старшині...» [Вакуленко 1983: 16].

Саме в цьому діалозі автор передає саму сутність тієї вирішальної духовної суперечності, яка застряла в зубах багатьох попередніх і нинішніх диспутантів з приводу відповіді на запитання: «Мазепа – зрадник чи патріот?».

У тому-то справа, що тодішнім полтавчанам ніколи було гадати, за що воює гетьман (він – не з ними, значить, не з ними) і «з ким треба було бути – з Росією чи Польщею?..» – їм необхідно захищати рідне місто, житла й родини.

Справжній реалізм і вища духовна напруженість сцени зі спробою дійових осіб прочитати «маніфест» царя і «універсал» Мазепа починається не з протиставлення справжнього повного змісту обох цих документів (він так і лишився недоступним широкому загалові навіть сьогодні), а, отже, й «намірів та планів» чи «програм» обох владик, а з того, що ні перший із них не був прочитаний до кінця, оскільки його прихи-

льники виявилися повністю безграмотними, ні а другий – прочитати його не дали противники всього польського.

То ж не дивно, що саме ображена гетьманом Оксана першою в п'єсі сказала: «Не треба Мазепи, читайте маніфест Петра» [Вакуленко 1983: 19].

Може саме тому з самого початку очолив захист Полтави не представник козацької старшини, а «обернутий у посполиті» козак Тарас Непитайло, коханий тієї ж таки Оксани.

Виходячи з сучасної суспільної ситуації, можна було б не помітити поданого в п'єсі переліку мотивів «семишкурного здирства» Мазепи із посполитого селянства («і подушне, і очкове, і рогате, і спаське..., і мостове, і перевозне, і жолудяпе» [Вакуленко 1983: 20]), якби не репліка дуже влучно «поіменованого» Чоломбита: «Тільки не знаю, кому чиниш тепер прийдеться платити: чи знову Мазепі, чи новому гетьманові Скоропадську» [Вакуленко 1983: 20].

Ці слова не просто насторожують читача, а й нагадують крилатий: «хто не хоче годувати своїх воїнів той годує зажерливих чужих».

Та все ж остаточний «перелом» у свідомості полтавчан відбувся тоді, коли Келін прочитав їм початок царського маніфесту, в якому говорилося, що Мазепа згоден «Малороссийскую землю паработить по-прежнему под. владение польское и церкви божии и славныи монастыри одать в унию...» [Вакуленко 1983: 23].

Цього було досить, щоб у тодішнього українського простолюдина було викликати вищий гнів і обурення:

Оксана. От душогиби!

Тарас. Катюги!

Чоломбитько. Мучителі! [Вакуленко 1983: 23].

На цей раз Мазепу «зрадником» називає не українець, а росіянин Келін: «Будемо разом боротися проти зрадника Мазепи» [Вакуленко 1983: 23].

Зрозуміло, що ключові й найбільш одухотворені репліки радянський письменник знову й знову вкладає в уста українців-простолюдинів і російських солдат: «...ми... прийшли ра-

зом з вами такий горішок шведу підсунути в його ненажерливу пащеку, щоб він не тільки поламав зуби, а й знайшов собі тут могилу» [Вакуленко 1983: 24], – він повинен був акцентувати увагу на зневазі простака до пана (хай і до «свого», а тим більше, що «свої пани – гірше сатани»): «Виходить, що ваш пан, що наш пан – один капкан» [Вакуленко 1983: 25].

А найбільше розгнівав полтавчан підступний намір шведів підкопати і підірвати одні з воріт їхнього міста: «Мабуть, все ближче і ближче до нас їхня нора. Може, вже під нашими ногами порох кладуть» [Вакуленко 1983: 28].

Так, зіставляючи наміри українців з намірами шведів, автор творить духовну й антидуховну ауру відомої битви.

Сумніви у читача викликають хіба що спокій Оксани (вона після рішення коханого піти в стан ворога, дійсно, спокійно спитала: «Коли ж у дорогу?»), – а на прощання побажала: «Хай таланить тобі...» [Вакуленко 1983: 28]. Але «правдивість» цієї сцени по-своєму «компенсується» тим, що селяни з-під Полтави (Твердохліб і Чоломбитько), попри «над патріотичні» репліки інших дійових осіб, постійно рвуться до родин: «Степане брате... Відступи... Ми о-он з того села... До дітей, до жінки... Та, може, і їх приведу сюди...» [Вакуленко 1983: 29].

А максимальної напруги події набувають тоді, коли наміри одних українців протиставляються намірам інших. Так, перша «картина» між тими, що «розхилилися» в різні боки, з одного боку, визволителі полонених українців на чолі з Сидором і Тарасом пропонують активно діяти, а решта – чекати. І тут вирішальною стала репліка шведа Цедергольма, «таємного секретаря королівства: «Ви, пане Жупаненко..., пане Косяч..., повинні сьогодні ж подбати, щоб ваші воєначальники зібрали всю наволоч (кашлянув)... усіх своїх славних лицарів і були готові кинути на вирішальний штурм Полтави...» [Вакуленко 1983: 35].

Після цього ніяких сумнівів не залишалось: шведові не потрібні навіть відступники від віри – він їх розглядав як гарматне м'ясо.

Усьому цьому й присвячено другу картину другої дії: полонений Цедергольм почав розмову з комендантом Полтави з

погроз і вимог розмовляти з ним стоячи, а далі пообіцяв через тиждень продавати «полтавську пшеницю і сало українців на всіх ярмарках Європи» і т. ін.

І спочатку це не було блефом полоненого чи якимось там парадоксом – спочатку це були й справді надглибокі переконання «нездарного» загарбника – це був виклад «залізних планів найвеличнішого полководця світу – короля Карла Дванадцятого», якого й справді ніхто ще тоді не перемагав.

У всіх подібних випадках українці говорять дуже влучно: «Молодець проти овець, а проти баранця – і сам, як вівця».

Мабуть, саме так трапилося із полоненим шведом, бо як тільки батьки Оксани і Тараса заговорили з Цедергольмом «барвисто-виразною» мовою козаків («Недоводь до гріха... (суворо). Говори, шведська твоя величність, – набундючений швед «заїкаючись», залепетав: «Пане, комендант... Я все, все скажу... Ох!», – бо дійсно «відчув міцність козацького духу» [Вакуленко 1983: 38]. Так, на думку автора, розкривається справжній намір (а точніше план) Карла XII-го.

Тобто, вирішальним стає викриття планів завойовників та відступників від православ'я – тоді одухотворені прекрасними поривами й непокірні українці.

А шведи, відчувши справжню силу отого самого «козацького духу», який рухає всіх полтавчан здатися і на «зальний регіт» від пропозиції «З нами ваш козацький гетьман Мазепа...» [Вакуленко 1983: 47].

Перед останнім і вирішальним штурмом шведів полтавчанам читається наказ царя («Воины! Вот пришел час, который решит судьбу отечества. Итак, не должны вы помышлять, что сражаетесь за Петра, но за государство...») [Вакуленко 1983: 49].

І знову – лише частина наказу, і знову лише один, хоча й найважливіший намір – визволити батьківщину. Та найвищим виявом духу лунає не репліка, а скоріш гасло: «Умремо, а не здамось!» [Вакуленко 1983: 49]. Так вирішився («розв'язався») конфлікт між самими українцями.

Звичайно, написана до річниці возз'єднання України й Росії п'єса не могла закінчитися ні чим іншим, окрім високого

пафосу дружби «навіки вічні», але з точки зору духовності українців, з позиції антикатолицької налаштованості полтавчан початку XVIII ст., а тим більше з характеру «козачого духу» й «духовності» волелюбних українців взагалі (а все це в п'єсі є) напрошуються прості й прозорі, як повітря, думку.

По-перше, твердить, що спрямовання внутрішнього світу українців, поляків, шведів та росіян початку XVIII ст. визначалася не лише гаслами про незалежність України та про її можливість загарбання, а, перш за все, потребами простих і конкретних людей жити вільними з одного боку і затаєно-політиканськими та відверто загарбницькими діями влади з іншого. І з цим драматург загалом справився дуже добре – лише під кінець твору деякі українці заговорили високими обіцянками. А це значить, що душі зображених у творі українців-простолюдинів переважно чисті й правдиві, бо зображені люди постійно прагнуть миру, щастя і спокою, справедливості й людяності. Суперечності в їхні душевні пориви внесли, передовсім, антидуховні й зажерливо-честолюбиві керівники різних держав.

При цьому досить стійкими виявилися й душі чорні та порожні – саме це й посилювало потяг більшості чесних людей до права на добротворення.

По-друге, практично кожна дійова особа не лише словами, а й конкретними діями творить навколо себе свою духовну ауру добротворця чи злотворця. І тут найціннішими є не те, що людей «наставляють» і «ведуть» премудрі та далекоглядні керівники (вони тут практично не присутні), а в тому, що фактично кожен учасник подій знаходиться в постійних сумнівах і суперечливих пошуках істини – добра чи зла; кожна дійова особа, беручи участь у конфліктах різних планів та масштабів, врешті-решт чітко визначає своє і тільки своє місце, виявляє свою і тільки свою духовну ауру (добро- чи злотворця), свій пафос поступового духовного очищення або падіння.

По-третє, не дивлячись на фактичну відсутність серед дійових осіб «професійних» проповідників та ідеологів нації і віри, у творі постійно відчувається присутність не лише «міцного духу козацтва», а й дух глибинних і постійно розщепле-

них роздумів панів і посполитих тощо. А за більшістю дійових осіб проглядаються й «духовно барвисті» «характери з народу України»: від гетьмана до селянина, від козака до простої дівчини тощо. Та найскладнішою духовною суперечністю твору точніше – його парадоксальністю є майже постійна та тільки до вирішального моменту, роздвоєність України.

БІБЛОГРАФІЯ

- Вакуленко 1983 – Вакуленко Д. Пісня серця: 36. п'ес. – К.: Мистецтво, 1983. – 248 с.
- Козлов 2005 – Козлов А. В. Духовність яка літературознавча категорія: Монографія. – К.: Акцент, 2005. – 272 с.
- ММНК 2008 – Матеріали міжнародної наукової конференції «Іван Мазепа та його доба: історія, культура, національна пам'ять» (15–17 жовтня 2008 рік). – К.: Темпора, 2008. – 485 с.

Жанна Колоїз

КОНЦЕПТИ «НЕБО» І «ЗЕМЛЯ» В КОНФЕСІЙНОМУ І ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

Проблема зв'язків конфесійного та художнього різновидів української літературної мови тривалий час залишалася поза увагою науковців. Це пояснюється передусім, з одного боку, занепадом конфесійного стилю в материковій українській мові, з іншого, – войовничою атеїстичною ідеологією радянської влади, її багаторічною антирелігійною пропагандою. У період демократизації українського суспільства конфесійний стиль починає відновлюватися й активно розбудовуватися, викликаючи зацікавлення різних учених, зокрема й мовознавців.

Дослідження його особливостей здійснюється як безпосередньо (на відповідному фактичному матеріалі), так і опосередковано, крізь призму різних взаємовідношень. Останнім часом увага науковців зосереджується на виявленні його взаємозв'язків, насамперед лексичних, із художнім стилем, матеріал якого засвідчує, що релігійна культура мала вагомий вплив на формування культури українського народу загалом і художнього бачення зокрема.